

Burger Kálmán (1929–2000)

1929. október 19-én született Aszódon, ahol édesapjának volt patikája.

Egyetemi tanulmányait a Budapesti Orvostudományi Egyetemen végezte. 1954-ben szerzett kitüntetéses gyógyszerészi diplomát. Szakmai érdeklődése egyetemi hallgató korában is a kémiához vonzotta, így tanulmányai befejeztével a világhírű Schulek-iskolához csatlakozva, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszékének lett munkatársa.

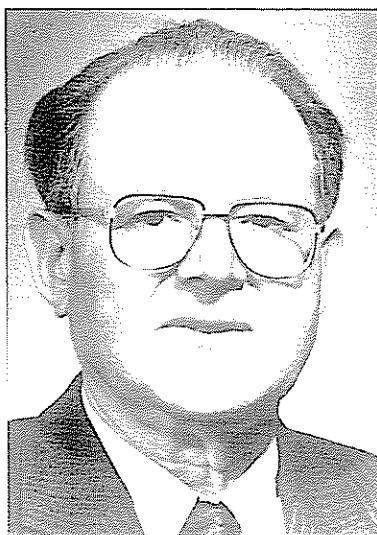
Kutatási területe ekkor a klasszikus analitika területére esett, ahol az interhalogének analitikai alkalmazása témájában készített értekezésével, 1958-ban megszerezte a kémiai tudomány kandidátusa fokozatot. A 60-as évektől, oktatói és kutatói aktivitását az analitikai kémiában is megtartva, tudományos érdeklődésének súlypontja a koordinációs kémiára, azon belül elsősorban fémkomplexek egyensúlyaira, szerkezetére és biológiai szerepére tevődött. E területen nyerte el 37 évesen az akadémiai doktori címet. 1968-tól az ELTE egyetemi tanára volt 1983-ig, amikor a József Attila Tudományegyetem rektorának meghívására került Szegedre, és vezette a Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszékét 1996-ig. Közben, 1986-tól 1990-ig a JATE tudományos rektorhelyettese volt.

A Magyar Tudományos Akadémia 1990-ben választotta levelező, 1993-ban rendes tagjává. Munkája elismeréseként számos kitüntetést kapott, köztük a Széchenyi-díjat, 1995-ben.

Kutatási eredményeit közel 300, zömében világnyelven publikált dolgozat őrzi, melyekre több, mint 1600 független hivatkozást kapott. Jelent meg közleménye a Nature-ben, a világ legrangosabbnak tekintett tudományos folyóiratában is. Különösen gazdag monográfiai munkássága: tíz könyv szerzője vagy szerkesztője, ebből 5 angol, 2 orosz, 1 japán nyelven jelent meg, 3 tankönyvet, több könyvrészletet írt.

Tudományos pályáján Burger professzor számos külföldi meghívásnak tett eleget. Vendégkutatóként dolgozott 1961-ben a Stockholmi Műszaki Egyetemen, 1973-ban a Stuttgarti Egyetemen, 1977-ben vendégprofesszorként műszeres analízist oktatót az East Anglia Egyetemen, Norwich-ban, és 1981-ben, ugyancsak vendégprofesszorként szervetlen kémiát tanított az Egyesült Államok-beli Princetonban, a világ egyik legnagyobb presztízsű egyetemén, ahol ottlétekor is számos Nobel-díjas dolgozott.

Nemzetközi konferenciáknak 23 alkalommal volt plenáris előadója. Szemináriumi előadást 5 világrész egyetemén több, mint 200 alkalommal tartott. Oktatómunkája

ittthon és külföldön folyamatos: gyógyszerészek, vegyészek és más természettudományi szakosok generációit tanította több kémiai tárgyra.

A gyógyszerészhallgatók mennyiségi kémiai analízis főkéllégiumát Schulek Elemértől 1963-ban vette át és tartotta 1983-ig. Emellett több speciál kéllégiumnak volt előadója, koordinációs vegyületek egyensúlyai, szerkezetvizsgálata, nemvizes közegű kémiája témájában. A József Attila Tudományegyetemen vegyészhallgatók klasszikus és nagyműszeres kémiai analízis főkéllégiumi, továbbá koordinációs és bioszervetlen kémiai speciál kéllégiumi tárgyait tanította. Szegeden megszervezte a környezet-

és természetvédelmi oktatást, irányításával jött létre és működött a környezetkémiai doktori program.

Tudományos közéleti tevékenysége nem kevésbé sokrétű.

Elnöke volt a Magyar Tudományos Akadémia Kémiai Doktori Bizottságának, a József Attila Tudományegyetem Habilitációs Bizottságának, az MTA Koordinációs Kémiai Munkabizottságának. A Szegedi Akadémiai Bizottság elnöki posztja, melyre 1999 őszén választották, a legmagasabb tudományos közéleti funkció, melyet gyógyszerész végzettségű szakember hazánkban valaha betöltött. Tagja volt az MTA Fizikai-Kémiai, valamint Analitikai Bizottságának, a Felsőoktatási Tudományos Tanács Operatív Bizottságának, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium TTK Képesítési Bizottságának, az MTA Gyógyszerészeti Bizottságának, az Országos Akkreditációs Bizottság Kémiai Szakbizottságának, a Szegedért Alapítvány Tudományos Kuratóriumának, alapítója és vezetője az MTA Biokoordinációs Kémiai Kutatócsoportjának. Hosszú éveken át volt a Magyar Gyógyszerészeti Társaság alelnöke. 1999 októberében történt nyugdíjba vonulásakor lett a Szegedi Egyetem Emeritus Professora.

A fenti, önmagukért beszélő tudományos eredmények és közéleti funkciók felsorolásakor le kell szögezni, hogy Burger professzor korántsem zárkózott a tudomány elefántcsont tornyába. Érdeklődése az operairodalomtól az agrárgazdaságig, a sakkjátéktól a világpolitikaig számos területre kiterjedt. A mindennapi életben is határozott, karizmatikus egyéniség volt, aki nagyfokú realitásérzékkel rendelkezett.

Burger professzor hetvenedik születésnapját a pályatársak, kollégák, barátok, tanítványok, tisztelők serege 1999. október 25-én ünnepelte a Szegedi Akadémiai Bizottság és a József Attila Tudományegyetem által rendezett tudományos előadóülésen, melyen akadémikusok, hazai és külföldi professzorok, vezető kutatók tartottak

előadást. Az ünnepeltnek mindenkire volt egy jó szava. Pedig csak kevéssel volt túl egy súlyos műtéten, melyet egy távolkeleti tudományos útján, 1999-ben jelentkezett kór megfékezésére kellett elvégezni. Mégis: Burger professzorból sugárzott a derű, lenyűgöző volt a vitalitása.

1999 őszének végére már csaknem minden szakmai funkciójába visszatért, és vele beszélgetvén, természetesen nem betegségről esett szó, hanem bioligandumokról, ön-komplexekről, Mössbauer spektroszkópiáról, hialuronátokról, mikroegyensúlyokról, tehetséggondozásról, vagy éppen analitikai kémiai tankönyvének legújabb kiadásáról. Hiszen, aki Burger professzort ismerte, tudta, hogy ezek nagyon-nagyon fontos dolgok, a nehézségek pedig csak arra valók, hogy leküzdjük őket. A 2000. év első negyede már-már ugyanúgy telt, mint régen. Szinte teljes tanszéki, kutatócsoporti, akadémiai aktivitás, kevesebb gyógykezelés, több idő szeretett felesége, gyermekei, unokái körében.

Visszatért az egyetemi oktatásba, 2000 tavaszán fő-kollégiumi előadásait ismét maga tartotta, még május 15-én is. Ugyanilyen keltezésű felterjesztését az MTA Kémiai Osztálya júniusi ülésén – már megrendülten – tárgyalta.

Életszeretete oly természetes, optimizmusa oly magával ragadó volt, hogy hittük, a betegség elleni küzdelemben is felülkerekedik, és gyógyulásában reménykedtünk, ameddig csak lehetett, 2000. június nyolcadikáig.

Burger Kálmánban az utóbbi évtizedek legnagyobb tudományos elismertségű gyógyszerészét gyászoljuk.

Dr. Noszál Béla

B. Noszál: *Kálmán Burger (1929–2000)*

Fél évszázada

Dr. Kovács László és Hankó Zoltán

A Népgazdasági Tanács 317/1950. sz. határozata alapján az 1950. évi 25. számú törvényerejű rendeletben előírtaknak megfelelően 1950. július 28-án a kora délelőtti órákban rajtaütésszerűen három tagú bizottság jelent meg valamennyi hazai magántulajdonú gyógyszertárban és annak vezetője – az MDP kiküldötte – átadta a tulajdonosnak a Népjóléti Minisztérium pecsétjével ellátott és a miniszter helyett *dr. Vikol János* államtitkár által aláírt, az államosítást bejelentő értesítést. Ezzel a gyógyszertárak államosítása megtörtént.

A magyarországi gyógyszerészet történetének erről az eseményéről az akkori időszak egyetlen szaklapja az „A Gyógyszerész” a szeptemberi számában a Szabad Nép július 29-iki közleményéből idézett következő sorokkal vezet be megemlékezését:

„A közforgalmú gyógyszertárak államosításával a dolgozók egészségügyi ellátásának egyik régen vajdó kérdése oldódik meg. Közforgalmú gyógyszertáraink nagy többsége mind a mai napig magánkézben volt. Mintegy két évvel ezelőtt megalakult Állami Kezelésbe Vett Gyógyszertárak NV 320 gyógyszertárat kezel, a többi közforgalmú gyógyszertár; szám szerint csaknem 1200, továbbra is magántulajdonban maradt. A tőkés gyógyszer-tulajdonos egyéni érdekeinek szem előtt tartásával igyekezett kivonni tőkéjét gyógyszertárából. Főleg a legkeresettebb és legjovendelmezőbb gyógyszereket és cikkeket tartották raktáron, de csak olyan mennyiségben, hogy a gyógyszertár napi forgalmát előreláthatólag el tudják látni. Így történt, hogy a magángyógyszertárakban egy-egy gyógyszer gyakran kifogyott, a ritkábban keresett gyógyszereket pedig egyáltalában nem tudták kiszolgáltatni.

A dolgozók gyógyszerellátásának megjavítása érdekében létesítette a népjóléti kormányzat két évvel ezelőtt az Állami Kezelésbe Vett Gyógyszertárak NV-t. Ezeket a gyógyszertárakat bőségesen ellátták gyógyszerekkel. A dolgozók érdekeinek megfelelően szabályozták a gyógyszer-tári ügyeletet. *Új gyógyszertárakat állítottak fel azokon a helyeken, ahol a lakosság gyógyszerellátása szempontjából erre a legnagyobb szükség volt, hogy pótolják azokat a hiányokat, amelyeket a magángyógyszertáraknak a jól fizető polgári lakónegyedekbe való tömörülése okozott. A dolgozók bizalma és az állami kezelésbe vett gyógyszertárak jobb munkája nyilvánult meg abban, hogy ezeknek a gyógyszertáraknak a forgalma rövid idő alatt megháromszorozódott...*

A gyógyszerellátásnak eddigi rendezetlensége nemcsak egészségügyi szempontból volt kifogásolható. A magángyógyszertárakat nagy számuk miatt be kellett kapcsolni a biztosítottak gyógyszerellátásába és a közgyógyszerellátásba. Így a szocialista termelésből eredő és éppen a dolgozók szociális biztosítását szolgáló jelentős összegek jutottak a gyógyszertár-tulajdonosoknak. Csak

az OTI-betegek gyógyszereszkükségletének költsége évente több mint 100 millió forint volt.

Szocialista egészségügyünk folyamatos kialakítása, az egységes betegellátás és egészségvédelem követelményei szükségessé tették a dolgozók gyógyszerellátásának egységes és minden tekintetben kielégítő rendezését, amelynek feltételét valósítja meg a Népköztársaság Elnöki Tanácsának rendelete.” [1].

A hasonló szellemben folytatott fejtegetéseket így fejezi be: „Végre a közegészségügy területén is felszámoltuk azt a konok és öncélú feudális csökevényt, ami megakadályozta, hogy mindenki a képzettsége és a jobb munkája szerint boldoguljon. Hogy nemcsak meglévő képességét állítsa mindenki a nép szolgálatába, hanem tovább is tanuljon, a dolgozók minél jobb, minél zavartalanabb gyógyszerellátása érdekében. Nemcsak gyógyszerészek, hanem minden gyógyszer-tári dolgozó, azok a laboránsok és technikák is, akik a legutóbbi két tanfolyamot elvégezték és mindazok akik a következő tanfolyamokat végighallgatják.”

Ezeket a megnyilatkozásokat olvasva talán csak azok nem lepődnek meg az államosítás valódi folyamatának megismerésekor, akik átélői illetve tanúi voltak a történeteknek. Az ezt követő időben több alkalommal is megemlékeztek az államosításról a különböző évfordulókon, előadásokon és a sajtó lapjain is, az állami tulajdonbavétel tényleges végrehajtásának illetve az előkészítés módjának mikéntjéről azonban nem tettek említést. Legtöbbször arról elmélkedtek, hogy a gyógyszertárak államosításának gondolata már a Tanácsköztársaság idejében is felmerült és éppen a gyógyszerészek kezdeményezték. Utaltak a „törpegyógyszertárak” sokszor reménytelen helyzetére, a beosztott gyógyszerészek kiszolgáltatottságára, amely kérdések megoldását az állami tulajdonbavétellel látták megoldhatónak.

A gyógyszerészek – visszatekintve ezekre az évekre – nem is elsősorban az államosítás ténye miatt keseredtek el, hanem a végrehajtás embertelen és sokszor megalázó módja váltotta ki a felháborodást. Az államosítás, az adott politikai társadalmi viszonyok között törvényszerű volt és ezt az első kábultságból magukhoz tért gyógyszerészek is felismerték, amit az bizonyít, hogy a szakmai esküjükhöz híven a nehéz körülmények között is híven teljesítették kötelességüket. A hivatástudat, a szakmaszeretet segítette őket az egyéni sérelmeken való felülemelkedésre, ledöntötte az addigi szembenállásokat, és kialakult az az összefogást tükröző magatartás, amely a gyógyszerészet fejlesztését tüzte ki céljául.

Azt, hogy *hogyan is zajlott le* az államosítás előkészítése és végrehajtása, tárgyilagos hűséggel *dr. Kempler Kurt* három részes közleménye foglalja össze [2]. Levéltári kutatások, irodalmi közlések, valamint személyes tapasztalatok és az érdekeltek visszaemlékezései alapján a

ma gyógyszerészének is tanulságosan mutatja be az akkor történeteket. Ma is helytállóak és megszívlelendők azok a gondolatok, amelyekkel a közleménysorozatot bevezeti.

„Mai fiataljaink, tanulóifjúságunk számára a gyógyszerterek államosítása tankönyvi adattá merevedett, amelyről – ha időpontját ismerik is – legfeljebb még annyit tudnak, hogy fontos mérföldkő volt a szocialista egészségügy kialakítása felé vezető úton. Más, közvetlenebb ismereteik már csak azért sem igen lehetnek, mert erről a témáról elemző tanulmány az eltelt évtizedek alatt soha sem jelent meg. Ugyanakkor azok a gyógyszerészek, akik – akár aktív, akár passzív szerepben – átélték ezeket a valóban „történelmi” idöket, ma már nagyon kis számban található meg az aktív dolgozók sorában, sőt: legnagyobb részük már mint nyugdíjas sem igen tud munkát vállalni. Ha pedig mégis akad egy-egy olyan személy, aki erre visszaemlékezik, az ritkán emlékezhet precíz pontossággal vissza az eseményekre. Ha mégis, nyilvánvalóan elsősorban az akkor aktuálisan körülötte zajló, a szűkebb környezetét érintő történések azok, amelyek nagy valószínűséggel fennmaradtak emlékezetének időrostáján. Ezek a mozaikok pedig – amint azt majd látni fogjuk – nem szoktak mentesek lenni a szubjektív hatásoktól. Ha azonban nem így lenne is, még akkor sem tekinthetők önmagukban általános értékű forrásoknak. Legyenek bár történetesen minden kis részletet illetően is tárgyszerűek, hiszen az államosítást és az azt követő intézkedés-sorozatot emberek hajtották végre, akik a „felülről” kapott direktívákat – ezt az egyes visszaemlékezések világosan bizonyítják –, egységesen csak a lényegét: a főirányt illetően hajtották végre. Viszont ugyanakkor a lebonyolítás részleteiben és módjában igen jelentős helyi eltérések mutatkoztak.” [2].

Mostani közleményünknek nem célja a fentiekben megfogalmazottak részletezése, de néhány jellemző vagy kirívó adat felidézése felkeltheti az érdeklődést és látható lesz, hogy a gyógyszerészet ma is meglevő kérdéseinek nagy része a múltban is vitatott volt. Ugyanakkor több probléma kialakulásának eredetét felismerhetjük a folyamat történéseiben. Mindezt elsősorban az 50 évvel ezelőtti államosításról írottak tükrözik. Azt, hogy a történelmi-nek tekinthető fordulat tárgyilagos ismertetése milyen nehézségekbe ütközik, jellemzően mutatják Kempler erről írott alábbi sorai:

„A kutatót önként értetődően nem a pusztán események, hanem azok mozgató rugói, összefüggései érdeklik. Az Új Magyar Központi Levéltárnak a Népjóléti Minisztériumról őrzött, egészében sem jelentékeny anyagában azonban a gyógyszerterek 1950. évi általános államosításáról útbaigazítást nem találtam; ilyen címszó nincs. Mivel külön csomagban szerepel a három népjóléti miniszter iratanyaga (Molnár Erik 1944. december 23-tól 1947-ig, Olt Károly 1947. szeptember 23-tól 1949-ig, Ratkó Anna 1949. szeptembertől a megszűnésig, illetve azt követően egészségügyi miniszter), az akkor hivatalban levő Ratkó Anna dobozát kértem ki. Ebből azonban egyetlen iratot tudtam csak kapni; szerencsére ez e témával volt kapcsolatos. A fél ív méretű nyomtatvány szó szerinti szövege a következő (a dőltbetűs szöveg nyomtatott, a többi gépelt):

„Ratkó elv.

A Magyar Dolgozók Pártja Titkársága 1950. év június hó 2-i ülésén Gyógyszertárak államosítása tárgyban hozott határozata:

A Titkárság a betervezett javaslat második alternatíváját fogadja el azzal, hogy 3 hónap múlva a végrehajtásról írásos jelentést kell adni a Titkárságnak és a szükséghez képest napirendre kerül.

Végrehajtás után megsemmisítendő.

Kézírással szerepel a levéltári szám: XIX-c-1-p-1d és lila bélyegzővel a levéltár bekeretezett, téglalap alakú neve.” [2].

Az államosítás előkészítése sarkallatos mozzanatainak gondolhatnánk az államosított gyógyszerterek működését biztosító szervek tevékenységét meghatározó *alapelvek* kidolgozását, illetve a végrehajtó személyek kijelölését.

Erre vonatkozóan az említett közleményben érdekes adatokat találunk. Az írásos bizonyítékok mai szemmel nézve nem fegyelmezett szervezésre utalnak. Ezt olvashatjuk.

„A Népjóléti Minisztérium iktatólapjain fellelhető szinte valamennyi megyei Gyógyszertári V. első igazgatójának és – részben – főkönyvelőjének a kinevezése; jórészt ez is az előkészületekhez tartozik. A megyei pártbizottságtól feltehetően előre kért a minisztérium káderjavaslatot, mert pl. a Fejér megyei igazgató és főkönyvelő jellemzését és életrajzát a megyei pártbizottság az Üzemgazdasági Főosztályra, Papp elvtárs címére már 1950. július 26-i kelettel megküldte. A javasolt személyt: Magony Imrét ki is nevezte a minisztérium. Voltak megyék, ahová csak meglehetősen késéssel történt kinevezés, így pl. Veszprémben Dabronaki Károlyt csak augusztus 16-án nevezték ki. Az iratok közt fekszik Szabó Pálnak, a Baranyába kinevezett igazgatónak az életrajza, melyet kézzel írt. Ez csak 1950. július 30-án kelt, az ő személyét – dr. Kövecss Ferenc főkönyvelővel együtt – már az új középírányító szerv: az ekkor alakult Gyógyszertári Központ akkori igazgatója terjesztette fel a IV. Főosztálynak.

A Gyógyszertári Központ igazgatójává Vörös Jánost nevezték ki 1950. július 29-én; addig a Fürdő és Üdülők Kp. vezetője volt. Még egy évet sem töltött itt; 1951. május 21-én átengedték a Pénzügyminisztériumnak.

Az is előfordult, hogy a megyei igazgatókat már „menet közben” állították be. Így pl. előtalálni azt az iratot, mely Off Gusztávnénak, a Tolna megyébe irányított minisztériumi kiküldöttnek a jelentését tartalmazza. Leírta, hogy a járási és a megyei pártbizottság Strácsi József 46 éves kubikust javasolta igazgatónak, egy tsz üzemi párt-szervezetének elnökét, aki „értelmes, éleslátású, gyors észjárású, jól számoló, politikai kérdésekben jól tájékozott, fejlődőképes, jó szervezőkészsége van”. Jelentette, hogy ideiglenesen be is állította. Kinevezése meg is történt.

Semmiféle anyagot nem sikerült azonban előtalálni arra vonatkozóan, hogy mi volt az általános államosítás *indoka*. Így ezzel kapcsolatosan a feltételezéseken túl a hivatalos – a Szabad Népből is megjelent – kommentárra vagyunk utalva.” [2].

Sokkal tudatosabb szervezésnek látszanak azok a megelőző nyilatkozatok és ténykedések, amelyekkel a tulajdonosokat *félrevezették*. 1948 áprilisában a Népjóléti Minisztérium hivatalosan közölte, hogy „a Kormány ez idő szerint egyáltalán nem foglalkozik és a közeljövőben nem is fog foglalkozni a gyógyszerterek államosításának kérdésével” [3].

Ilyennek tekinthető az a rendelkezés is, amely 1950 január 10-től kötelezően előírta a minimális készletválaszték raktáron tartását. De közvetlen az államosítás végrehajtása előtt is találkozunk hasonló megnyilvánulásokkal. Ilyen volt, hogy a gyógyszerter tulajdonosok egy részét július 28-ára reggel 8 órára a tulajdonosi érdekképviselő irodájába adóközösségi tárgyalás címén behívták. A megjelentekkel viszont 9 óra után közölték, hogy a gyógyszertereket államosították, ezért a tárgyalás elmarad [2]. Hasonló összehívásról számolt be *dr. Nikolics Károly* is 1990-ben egy rádióriport keretében [4].

A visszaemlékezések során nem feledkezhetünk meg azokról a visszaélésekről, hitegetésekről, amelyek a gyógyszerter-tulajdonosokat sújtották. Példaként idézünk néhányat Kempler dolgozatából.

„Aznap kora reggel, 6 órára az alkalmazott gyógyszerészeket és néhány technikust is behívták a megyék székhelyére „egészségügyi feladatok ellátása” címén. Itt egy lezárt teremben az akkori idők hangnemt hordozó szónok közölte: Ma egy újabb kizsákmányoló réteg, a gyógyszerter-tulajdonosok lába alól húzzuk ki a szőnyeget... A korabeli nyilvántartások pontatlanságára jellemző, hogy pl. *dr. Nikolics Károly* úgy került ebbe a körbe, hogy még édesapja soproni gyógyszerterének alkalmazottjaként szerepelt, noha ő már nem élt. Így végzett ő is leltározást, történetesen a győri „Városi” gyógyszerter államosításánál volt szakközeg... (Mindeközben az ő gyógyszerterét a kényszerű távollétében mások államosították – a szerk.)

A leltározás befejezését követően a már államosított gyógyszertereket kinyitották. Ahol mód volt rá, a vezetőket azonnal megcserélték, illetve az addigi alkalmazott gyógyszerész lett a vezető (így pl. a fővárosban, városokban). A kis falusi gyógyszerterekben a többségében a volt tulajdonos működött tovább. Néhány hét múlva azonban e gyógyszerészeknek – előzetes értesítés nélkül – áthelyező levelet kézbesítettek, általában igen rövid időt hagyva a váltásra. A kijelölt új állásban lakás általában nem állt rendelkezésre, hiszen azt az ottani volt tulajdonos családja foglalta el. Költözködési, különlési díj szóba sem jött. E gyógyszerészek, illetve elszakított családjaik közül sokan nem értették meg a helyzetet és egymásra is nehezteltek. A végleges rendezés, a családok egységesítése később, különböző időpontokban történt meg” [2].

Fél évszázad elmúltával az államosítást követő évek gyógyszerészetét tekintve nem mulasztható el az elért *eredmények* említése sem. A súlyos megkülönböztetést és ellenséges megítélést követően az érintettek nem vesztették el hivatásszeretetüket és a szakmai tevékenység továbbfejlesztésével hasznos célokat tudtak magunk elé kitűzni. Ennek megvalósítását nagy mértékben segítette az összefogás erejének felismerése és a szakmai ismeretek

továbbfejlesztése szükségességének elismerése. Segítségét jelentett az, hogy erre az időszakra esett az új V. kiadású gyógyszerkönyv kidolgozása. A szerkesztőbizottság *Schulek Elemér* professzor vezetésével a korszerű elveknek megfelelő előiratokat még a könyv megjelenése előtt ismertette és a gyógyszerészek továbbképzésének középpontjába állította. Az országos mozgalom kibontakozása nemcsak a későbbi szervezett továbbképzés alapjait teremtette meg, de elismertté tette a szakismeretek fontosságát, nélkülözhetetlenségét. E munkából egyformán kivették részüket az egyetemi oktatók, az iparban és közellátásban tevékenykedő gyógyszerészek. Meg kell említeni azt is, hogy e mozgalomnak kezdetől fogva vezéregyénisége volt *Végh Antal* professzor, aki nemcsak a szakmai ismeretek bővítésének területén, hanem a társadalmi tevékenység kibontakoztatásakor is tekintélyével segítette a gyógyszerészek fejlődését és elismerését.

Tanulásként értékelhetjük, hogy közös összefogással, a megalapozott szakmai tudás segítségével volt képes az elmúlt évtizedek hazai gyógyszerésze elérni azt, hogy az 50 év előtti államosítás után a laikus vezetést viszonylag rövid idő alatt felváltta és a hatalom által elítélt gyógyszerészetet a hazai egészségügyi ellátás megbecsült tényezőjévé fejleszta.

Az államosítást viszonylag rövid előkészítés után egy délelőtti lebonnyolították, a közvetlen és közvetett *következményeinek a felszámolására* a rendszerváltozás kezdete óta eltelt több mint tíz év sem volt elegendő.

A gyógyszerterek államosításának ténye és módszere rengeteg egyéni és családi tragédiát okozott, évek, évtizedek munkájának az eredménye vált semmivé, és a vagyontól megfosztott gyógyszerészeknek a negatív társadalmi megítélés következményeit is viselniük kellett. Tovább nehezítette a helyzetüket, hogy az államosítási rendellel együtt beígért kártalanításuk is elmaradt. Ez az érintett gyógyszerészek és egyenes ági leszármazottaik reprivatizációs igényét a rendszerváltoztatás kezdetén nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is megalapozottá tette. Erkölcsi rehabilitációjukról a politika ugyan még intézkedett, a reprivatizáció illetve a kártalanításuk helyett azonban csupán részleges kártérítésre kerülhetett sor.

A hazai gyógyszerészet több évszázados töretlen fejlődése az államosítással megszakadt. Így tíz évvel ezelőtt a rendszerváltoztatás kezdetén először arról kellett dönteni, hogy vállalja-e a szakma és a politika a nemzeti hagyományokból történő újjáépítést, vagy az eltelt évtizedek alatt más országokban meghonosodott módszereket ültet át a hazai gyakorlatba. Nyilvánvaló volt, hogy nem lehet ott folytatni, ahol 1950-ben a hazai gyógyszerészet önálló fejlődése megszakadt, hiszen négy évtized alatt jelentősen változott a gyógyszerellátás szakmai és társadalmi környezete, változtak az elvárások és változtak a lehetőségek is. A termék- és gyógyszerkészítés centrikus gyógyszerészet időközben beteg- és szolgáltatáscentrikussá vált. Az egészségügyi ellátó rendszeren belül átalakult és többszintű lett a járóbeteg-ellátás, meghatározó a rendelőintézetek és a fekvőbeteg-gyógyintézetek szerepe. Átalakult a településszerkezet és nagy forgalmi centrumok mellett „alvó városok” is kialakultak, a lakosság mo-

bilizálódott. Új gazdasági működési formák váltak divattossá, megváltozott a gazdasági-jogi környezet, amelynek egyik jellemzője volt, hogy a 80-as évek végén elindult „eredeti tőkefelhalmozásban” a gyógyszerészek fáziskészsébe kerültek. Ugyanakkor jogos követelésük volt, hogy szakmai és gazdasági felelősségükkel arányos jogokat kapjanak és önállóan, stabil gazdasági feltételek között láthassák el feladataikat.

A központosított állami struktúra lebontása az ellenérdekeltségből és az újtól való félelemből fakadó nehézségeken túlmenően nem várt problémákat is felszínre hozott: az állam és az önkormányzatok között éveken keresztül tartó tulajdonjogi vita hátráltatta a privatizációt, melynek hátterében az állami és tanácsai tulajdon évtizedeken át tartó összemossa mellett anyagi és hatalmi kérdések húzódtak.

A struktúraváltást végül hosszas előkészítés után jogszabály is segítette, amely a nemzeti hagyományokra támaszkodva elsősorban az államosítást megelőzően hatályos 1948. évi XXX. sz., ún. gyógyszerészeti törvényből táplálkozott. A gyógyszerügyi törvény elfogadása sok vita végére tett pontot, azonban újabbakat is gerjesztett. A gyógyszerészet anyagi és szakmai rehabilitációja társadalmilag végül megoldódott, azonban az átmenet nehézségeit, egzisztenciális és szakmai problémáit máig sem sikerült magunk mögött hagyni. Sőt az idegen és többes tulajdonból fakadó problémáknak eddig csupán egy részével szembesültünk.

Az államosítás a gyógyszerészeket állami alkalmazottakká minősítette. Önállóságuk szakmai vonatkozásban is jelentősen csorbult, miközben Európa egyéb területein a gyógyszerészet szellemi szabadfoglalkozássá alakult. Hosszú időn keresztül politikailag nemkívánatosává váltak a gyógyszerész-dinasztiák, melyek újjáalakulása csupán elkezdődhetett az utóbbi években. Az új tulajdonosi réteg

kialakulása, a tulajdonosi mentalitás helyreállítása, a gazdasági (menedzsment) ismeretek megszerzése, a köztes-tületi és a civil gyógyszerészi önszerveződések egyensúlyának és hatékonyságának megteremtése időt és türelmet igényel. A tapasztalatlanságból adódó tévutak és túlkapások idővel remélhetően megszűnnek és a gyógyszerészetre mindig is jellemző kettős jelleg egyensúlyba kerül: a kereskedelmi körülmények között végzett egészségügyi szolgáltatásból ez utóbbi ismét hangsúlyosabbá válik. Ehhez az új (pontosabban régi) erkölcsiség térhódítása mellett új szakmai értékrendnek kell meghonosodnia, melyben a beteg érdekeinek elsődlegessége mellett a gyógyszerész-gyógyszerész és a tulajdonos-alkalmazott kapcsolatokat is újra kell gondolni.

A gyógyszerész csak akkor lesz képes feladatai maradéktalan ellátására, ha jól felkészült egészségügyi szakemberként, gyógyszerértára működéséért és munkatársa boldogulásáért felelős vállalkozóként, a szakmai és helyi közéletben aktív részt vállaló, önálló értelmiségiként egyaránt helytáll.

Ha mindez sikerül, akkor mondhatjuk csak el nyugodt szívvel, hogy az 50 évvel ezelőtt megesezt államosítás következményeit magunk mögött tudhatjuk.

IRODALOM

1. A gyógyszerárak államosítása. *A Gyógyszerész* 5, 313 (1950). – 2. *Dr. Kempler Kurt*: Adatok a hazai közforgalmú gyógyszerárak államosításának történetéhez. I. rész. *Gyógyszerészet* 32, (2), 89 (1988). II. rész. *Gyógyszerészet* 32, (3), 151 (1988). III. rész. *Gyógyszerészet* 32, (4), 197 (1988). – 3. *A Gyógyszerész* 3, 236 (1948). 4. *Nikolics K.*: Rádió-riport a gyógyszerárak államosításáról. *Gyógyszerészet* 34, (11) 609 (1990).

L. Kovács. Z. Hankó: *Half a century ago.*

Gyógyszerészet Szerkesztősége, Budapest, Uzsoki utca 36/A. – 1145

Gyógyszerészek nyomában – Híres pályaelhagyók

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF

(1861–1927)

Gimnáziumi tanulmányai után a kaposvári Arany Oroszlán gyógyszerértára került gyakornoknak. Három évet töltött itt gyógyszerészyakornokként, majd beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem gyógyszerész szakára Budapesten, s két év múlva gyógyszerészmesteri oklevelet nyert. Visszatért a kaposvári gyógyszerértára, de már csak néhány hónapra. A biztos gyógyszerészi állást feleslerlte a bizonytalan művészpályára – s ezért csak hálásak lehetünk, hiszen a modern magyar művészetet s a posztimpreszszionizmus legfőbb magyar képviselője lett.

*(Gyógyszerésztörténeti naptár – 2000. július
Solvay Pharma Kft. kiadása)*